

Зовнішня політика України: потрібні нові підходи

УДК – 327 (477 + 479.24)

Summary

Tkach Dmytro. Foreign policy of Ukraine - new approaches are needed

The article attempts to identify new approaches in the implementation of Ukraine's foreign policy. It is proposed to set up a special state body to harmonize Ukrainian and EU legislation, to completely change Ukraine's policy towards the People's Republic of China, to use the experience of some CEE countries in this framework, to create a commission of experts in international law, and, on a professional level, to evaluate the law of Ukraine on education concerning the training of national minorities using their native language.

Key words: foreign policy of Ukraine, European and Euro-Atlantic integration, People's Republic of China, Ukrainian Law on Education

Анотація

У статті робиться спроба визначити нові підходи у реалізації зовнішньої політики України. Пропонується започаткувати спеціальний державний орган, який займатиметься гармонізацією українського та євросвіського законодавства, повністю поміняти політику України щодо КНР, використати досвід деяких країн ЦСЄ у цій царині, створити комісію з фахівців міжнародного права і на професійному рівні дати оцінку Закону України «Про освіту» щодо навчання рідною мовою національних меншин.

Ключові слова: зовнішня політика України, європейська та євроатлантична інтеграція, Китайська Народна Республіка, Закон України «Про освіту».

Зовнішня політика України, як і багато внутрішньополітичних сфер нашої держави, знаходиться у глибокій системній кризі. Метою цієї статті не є пошук причин цього стану, визначення винуватців та аналіз помилок і відвертих провалів – автор має намір спробувати відшукати нові підходи до зміни зовнішньополітичного курсу Української держави.

7 лютого 2019 року Верховна Рада України схвалила у другому читанні законопроект № 9037 про внесення змін до Конституції України про незворотність курсу України на **європейську та євроатлантичну інтеграцію**. Конституційна більшість парламентарів проголосувала за прийняття документа. Законом передбачено абзац п'ятий преамбули після слів «громадянської злагоди на землі України» доповнити словами «та підтверджуючи європейську ідентичність українського народу і незворотність європейського і євроатлантичного курсу України».

Документом визначається, що до повноважень Парламенту належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізація стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС і в НАТО.

Також передбачається, що Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС і НАТО, а Кабінет Міністрів забезпечує реалізацію цього стратегічного курсу [1].

Отже, курс України на ЄС та НАТО є незворотнім, і тепер МЗС, іншим міністерствам та відомствам потрібно його забезпечити конкретними діями. Що тут можна зробити? Свого часу, коли Угорщина взяла напрям на європейську та євроатлантичну інтеграцію, в уряді було створено відомство, до складу якого ввійшли представники всіх владних структур, що займалися гармонізацією законів з ЄС та НАТО для забезпечення членства країни у цих спільнотах. Очолив цю державну інституцію досвідчений дипломат Ференц Шомоді.

За період своєї діяльності, а це більше ніж два роки, таке управління провело значну роботу з узгодження національного законодавства з нормативно-правовою базою діяльності ЄС. Тому коли постало питання вступу Угорщини до Євроспільноти, то завдяки зусиллям цієї державної інституції в Брюсселі не виникло сумнівів щодо членства Будапешта в ЄС.

Яка з цим ситуація в Україні? В МЗС існує **Департамент Європейського Союзу та НАТО, в Мін'юсті цими питаннями займається** Управління зовнішніх зв'язків, у Міністерстві економічного розвитку та торгівлі працює Департамент міжнародного торговельно-економічного співробітництва та європейської інтеграції. Такі структурні підрозділи існують у кожному міністерстві та відомстві України. За ідеєю, ними, крім власного керівництва, повинен керувати Віце-прем'єр-міністр України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. І. О. Климпуш-Цинцадзе. Однак на практиці це зробити надзвичайно складно: заважають як міжвідомчі розбіжності, так й амбіції керівників міністерств та відомств.

Тому, на наш погляд, варто було б скористатися угорським досвідом, створити відповідну урядову інституцію під керівництвом І. О. Климпуш-Цинцадзе. Зібрати разом усіх фахівців, які займаються європейською та євроатлантичною інтеграцією в різних міністерствах та відомствах, і спрямувати їхню діяльність на гармонізацію українського законодавства із законами ЄС та НАТО, виділивши їм окреме приміщення та поставивши перед ними конкретні завдання в інтересах України, а не свого відомства.

Але будемо реалістами. Звичайно, таку роботу проводити потрібно, проте членство України в ЄС та НАТО – це перспектива 10 – 20 років. Тому Києву потрібно шукати такі взаємини з державами світу, які б сьогодні створювали можливості для потужного економічного розвитку. І тут, насамперед, мова йде про Китайську Народну Республіку. Не секрет, що КНР прагне до експансії на європейському ринку, для чого китайці використовують деякі європейські країни.

Розглянемо декілька з них. Останніми роками склалися дружні, взаємовигідні стосунки між Білорусією та Китаєм. Ось тільки декілька прикладів. Мінськ бере активну участь у масштабному проєкті «Один пояс, один шлях», який на сьогодні є одним з найбільш амбітних у світі. Найграндіознішим у починанні на напрямку «Мінськ – Пекін» став китайсько-білоруський індустріальний парк «Великий камінь».

За цих обставин загальний обсяг інвестицій був визначений на рівні 30 мільярдів на 30 років. У парку планується створити високотехнологічні та експортоорієнтовані виробництва, зокрема у сфері хімії, біотехнологій, фармацевтики, електронної комерції, зберігання й обробки даних. Будівництво почалося влітку 2014 року, а вже в середині 2015 року було здано першу чергу індустріального парку.

Китайці вже вклали два мільярди. На сьогоднішній день у парк зайшли 34 резиденти. Уряд Білорусії розраховує 2019 року довести їхню чисельність до ста.

2015 року компанія «Славкалій» підписала контракт з Китаєм на будівництво гірничо-збагачувального комбінату в Білорусі. Сума контракту склала два мільярди доларів. Сьогодні цей проєкт успішно реалізується.

Завдяки цим програмам сторони досягли істотного прогресу в галузі енергетики, транспорту, інфраструктури, автопрому, розвитку малого і середнього бізнесу, а також наростили обсяг товарообігу до 3,5 млрд доларів [3].

Тепер щодо Угорщини. Глави МЗС Угорщини та Китаю ще в червні 2015 року підписали меморандум про взаєморозуміння в рамках проєкту «Один пояс, один шлях» у Будапешті. Угорщина розраховувала на співпрацю з Китаєм для прискорення будівництва залізниці до Сербії та реалізації інших великих інфраструктурних проєктів.

Підписаний меморандум розвиває угорську ініціативу «повороту на Схід». З якогось часу розвиток дружніх відносин з КНР є стратегічним пріоритетом угорської дипломатії та, як заявив Міністр закордонних справ Угорщини П. Сярто, «спільними зусиллями двох країн в їхніх відносинах вдалося домогтися небувалого прогресу і досягти важливих результатів у всіх сферах співпраці».

Китайські компанії вже традиційно демонструють високий рівень конкурентоспроможності незалежно від масштабу проєктів, джерел їхнього фінансування, власності або галузі. А угорці першими з європейських країн змінили вектор розвитку.

КНР бере участь у фінансуванні та будівництві 370-кілометрової високошвидкісної залізниці між Будапештом і Белградом, яка забезпечить постачання товарів з Азії через Грецію, Македонію, Сербію до Будапешта і далі до Західної Європи.

Голова КНР Сі Цзіньпін заявив раніше, що, за розрахунками Китаю, річний товарообіг між країнами, які беруть участь у проєкті нового Шовкового шляху, перевищить 2,5 трлн доларів США вже в найближчі 10 років [4].

Китай та Угорщина підписали понад 10 угод у сферах сільського господарства, електронної торгівлі, фінансів, телекомунікацій, туризму й освіти для подальшого розвитку двосторонніх відносин [5].

Угорщина є найбільшим центром китайських інвестицій у Центральній та Східній Європі (СЄЕ), куди йде близько третини всіх інвестицій до регіону. Сьогодні в Угорщині вони досягли \$4,1 млрд, створено близько 10 тис. робочих місць. Згідно зі статистикою Міністерства комерції Китаю обсяг торгівлі між Китаєм та Угорщиною виріс на 10 % порівняно з 2016 роком, а імпорт з Угорщини – на 20 %.

Ще одна країна Центральної та Східної Європи успішно співпрацює з Китаєм. 2016 року глави Чехії та Китаю встановили китайсько-чеське стратегічне партнерство і визначили напрямок розвитку двосторонніх відносин. Китайська сторона висловила готовність докласти спільних з Чехією зусиль, у подальшому зміцнити стратегічне сполучення в рамках стратегічного партнерства, ініціативи «Один пояс, один шлях» і співпраці

в форматі «16 плюс 1», сприяти діловій співпраці й спрямувати зусилля на те, щоб китайсько-чеське співробітництво принесло ще більшу користь народам двох країн [6].

Президент і Прем'єр-міністр Чехії Мілош Земан та Андрій Бабіш у кінці листопада 2018 року провели зустрічі з Віце-прем'єром Держради КНР Сунь Чуньлань.

На зустрічі з М. Земаном Сунь Чуньлань заявила, що завдяки стимулюючій функції спільного розвитку «Один пояс, один шлях», а також співпраці у форматі «16 + 1» ділова взаємодія між Китаєм і Чехією дає значні результати. Чехія взяла участь у першій китайській Міжнародній виставці імпортованих товарів, відповідні презентації відкрили нові можливості для поглиблення двостороннього співробітництва в торговельно-економічній, інвестиційній та туристичній галузях.

За словами Сунь Чуньлань, наступного року відзначається 70 років з дня встановлення дипломатичних відносин між Пекіном і Прагою. Китай готовий на основі взаємної поваги і рівноправного підходу прискорити стикування стратегій розвитку з Чехією, посилити і розширити двостороннє співробітництво в таких гуманітарних сферах як освіта, охорона здоров'я, спорт, культура та туризм, щоб принести реальну користь народам обох країн і зміцнити соціальну основу відносин стратегічного партнерства.

М. Земан, зі свого боку, зазначив, що поглиблення відносин дружби і співробітництва між Чехією і Китаєм є загальним сподіванням обох країн, яке відповідає докорінним інтересам їхніх народів. За його словами, Прага має намір продовжувати посилення кооперації з Пекіном у гуманітарних аспектах [7].

Ще декілька прикладів успішного чесько-китайського співробітництва. Чеська інвестиційна група PPF і китайський виробник техніки Huawei уклали меморандум про розвиток телекомунікаційних мереж п'ятого покоління. PPF також підписала договір про стратегічне співробітництво з однією з найбільших китайських державних корпорацій Citic Group, яка займається

залученням іноземних інвестицій з Європи до Китаю. Ще один меморандум стосується придбання літаків Skyleader 600 між компаніями Zall Jihlavian і Zall Aircraft Manufacturing Wu-chan, в рамках якого передбачається постачання сотень крилатих машин. Це вже не перший досвід співпраці Чехії та Китаю у сфері авіації, зокрема договір про постачання 13 авіаційних радарів компанії Eldis був підписаний ще у вересні 2018 року.

У КНР буде поставлено чеські літаки L-410 Turbolet і надана можливість навчання китайських пілотів у Чеській Республіці, про що вже підписані меморандуми. Загалом розмір чеського експорту до Китаю за 2018 рік зріс на 20 %. Китай вважається перспективним напрямком для чеського експорту. Такі компанії як автовиробник Škoda і кредитна організація Home Credit уже давно знайшли своє місце на китайському ринку [8].

Тепер що стосується України. Останні державні візити глав держав відбулися 2011 р. та 2013 р., в рамках яких були укладені базові документи.

Остання подія, що відбулася на офіційному рівні, датується 5 грудня 2017 р. у Києві: в рамках Третього засідання Комісії зі співробітництва між урядами двох країн відбулися окремі зустрічі Президента України П. О. Порошенка та Прем'єр-міністра України В. Б. Гройсмана з главою китайської делегації, заступником глави Уряду КНР Ма Каєм.

Китайське керівництво стримано сприйняло Революцію Гідності в Україні – це можливо пояснити тим, що китайці не сприймають будь-які радикальні суспільно-політичні зміни.

Щодо підтримки суверенітету та територіальної цілісності України в кордонах 1991 року, то тут Китай однозначно засудив російську агресію. Однак Піднебесна не визнає введення санкцій щодо Росії США та країнами Заходу.

Не слід забувати, що Китай на другий день після підписання Будапештського меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї приєднався до

цього документа. Тому не випадково Китай одним із перших у середині березня 2014 р. запропонував мирне врегулювання «кримського питання» у форматі міжнародного координаційного механізму, до якого увійшли б усі зацікавлені сторони. Втім, ці заклики і позиція Китаю були фактично проігноровані в Києві та його західними партнерами, а також і Росією [9].

З іншого боку, китайські керманічі позитивно сприйняли підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. За ініціативою голови КНР Сі Цзіньпіна, Китай готовий розглянути участь України в розбудові «Нового економічного поясу: Великого шовкового шляху», у випадку чого наша держава набуде принципово нове геополітичне місце — «першої європейської країни на Шовковому шляху».

Значні перспективи відкриваються для України і в реалізації китайської державної програми створення «закордонних продовольчих баз». У цьому плані поєднання китайських інвестицій та українських потужностей агропромислового комплексу є надзвичайно привабливим для подальшого розвитку економіки країни. Виробництво сільськогосподарської продукції має дві визначальні складові: наявність родючих земель та новітні технології.

Китай за останні роки значно просунувся у сфері вирощування зернових та розвитку тваринництва. Наявність в Україні значних площ орних земель із високим потенціалом родючості надає стратегічного значення для можливого співробітництва у цій сфері.

Згідно з підписаною угодою Україна мала поставити 2013 маркетингового року 4,5 млн тонн кукурудзи та інших зернових культур, а починаючи з 2014 і впродовж наступних 13 років – по п'ять мільйонів тонн зерна щорічно.

Це є суттєвою можливістю для українських аграріїв посилити свою присутність на світових ринках зерна і, зокрема, на перспективному китайському. Експорт

зернових до країн Далекого Сходу складає близько 13 % від українських поставок загалом, а освоєння ринку Китаю дозволить Україні збільшити цю цифру мінімум удвічі.

На жаль, як і в інших сферах, виконання українсько-китайського зернового контракту зіткнулося з корупційною складовою з українського боку, що призвело до серйозних негативних наслідків.

Приваблюють китайців і можливості України у військово-технічній сфері та співробітництво у ракетно-космічній галузі. Цікавляться в Китаї й авіабудуванням та створенням потужних двигунів для авіації в Україні. З українського боку є пряма зацікавленість в інвестиціях, яких хронічно не вистачає останніми роками, до цих галузей промисловості.

Згідно зі статистичними даними України за 9 місяців 2018 р. товарообіг склав \$6,67 млрд та зріс на 22,5 % – водночас експорт товарів з України до Китаю склав \$1,44 млрд та зменшився на 0,9 %, а імпорт китайських товарів до України склав \$5,23 млрд та зріс на 29,9 %. Негативне сальдо для України за цей період склало \$3,79 млрд.

Утім, торговельні зв'язки аж ніяк не сприяють **інвестуванню**. Країна, яка має найбільший у світі золотовалютний резерв, інвестувала в Україну лише \$18,22 млн станом на 01.07.2018, що складає лише 0,01 % від загального обсягу іноземних інвестицій. У цьому плані згадаємо лише досвід у цій царині білорусів, угорців та чехів.

Найбільший обсяг інвестицій спрямовано до підприємств у сфері сільського, лісового та рибного господарств, промисловості, оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. Обсяг **інвестицій з України в економіку Китаю** склав \$0,6 млн [10].

Як стверджує старший науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Голова КНР Сі Цзіньпін

України **Андрій Гончарук**, Україні та КНР необхідно розпочати роботу з опрацювання середньострокових і довгострокових планів співпраці між країнами методом виробничої кооперації та шляхом створення індустріальних парків і зон технологічного розвитку за участі китайського капіталу. Завдяки спільному виробництву високотехнологічної продукції з Китаєм Україна зможе забезпечити собі гідне місце на світових ринках.

Незважаючи на нинішнє скрутне фінансово-економічне становище, Україна все ще володіє низкою технологічних та науково-виробничих можливостей, що становлять інтерес для Китаю в контексті потреб розвитку передових галузей його економіки, а також реалізації важливих стратегічних проектів у різних сферах.

Нова економічна стратегія Китаю створює надзвичайно привабливі перспективи економічного розвитку України. Але для цього українській владі потрібно створити привабливі умови для китайського інвестора, на законодавчому рівні гарантувати безпеку вкладення капіталів в економіку держави [11].

Ще одне: нещодавно Китай виступив з ініціативою бути посередником в індійсько-пакистанському конфлікті. Це свідчить про те, що КНР прагне відігравати провідну роль у світі. Таке бажання Китаю потрібно активно використати на користь України. Хто заважає нам залучити Китай до Будапештського формату щодо врегулювання ситуації на Донбасі та в Криму? Більше того, Україна може запросити китайських миротворців на Донбас. Оскільки Росія зацікавлена у налагодженні гарних стосунків з Піднебесною, не думаємо, що вона буде проти такого варіанту. Тим паче, що коли це буде запрошення від нашої держави – на рівні двосторонніх відносин, то рішення з цього приводу РБ ООН не потрібно.

Декілька слів про наші стосунки з країнами ЦСЄ. Автор цих рядків написав багато статей щодо проблем в українсько-угорських стосунках, що виникли останнім часом. Тут не все чисто з українського боку, якщо

аналізувати наше внутрішнє законодавство та міжнародні зобов'язання України. Тому варто було б створити комісію з фахівців міжнародного права, і на професійному рівні дати оцінку Закону України «Про освіту» щодо навчання рідною мовою національних меншин та знайти розумний вихід з цієї ситуації.

Дмитро Ткач,
доктор політичних наук,
професор, проректор Університету «КРОК»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. <https://www.rbc.ua/ukr/news/riba-rada-vnesla-izmeneniya-konstitutsiyu-1549472431.html>
2. Великий східний брам <https://belaruspartisan.by/politic/454457/>
3. <https://regnum.ru/news/polit/2551266.html>
4. https://cfts.org.ua/news/vengriya_pervoy_v_evrope_prisoedinilas_k_kitayskoy_initiative_novogo_shelkovogo_puti_27262
5. Подорожці: <https://regnum.ru/news/2350935.html>
6. https://news.rambler.ru/other/40802512/?utm_content=rnews&utm_medium=read_more&utm_source=copylink
7. Китай. Чехія > Внеіжэкономсвязи, политика > russian.china.org.cn, 20 ноября 2018 > № 2802665
8. <https://www.radio.cz/ru/rubrika/ekonomika/chexiya-rasshiryayet-sotrudnichestvo-s-kitaem>
9. <http://sinologist.com.ua/ukrayinsko-kitajske-strategichne-pa/>
10. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм <https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade>
11. А. Гончарук. Аудит зовнішньої політики. Як зняти з паузи відносини з Китаєм <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/10/17/7055776/>